



Social hållbarhet och social innovation i Develoop

Rapport inom kunskapsstödet till projektet

”Develoop – jämställdhet och digitalisering för ökad konkurrenskraft”

Våren 2022

Författare

Eugenia Segerstedt, forskare i arbetsvetenskap, Luleå tekniska universitet

Malin Lindberg, professor i genus och teknik, Luleå tekniska universitet



Inledning

Denna rapport är en del i Luleå tekniska universitets kunskapsstöd till projektet "Develoop – jämställdhet och digitalisering för ökad konkurrenskraft" som drivs av Region Norrbotten 2019–2022 med delfinansiering från Europeiska regionala utvecklingsfonden. Projektet syftar till att stötta små och medelstora företag i Norrbottens inland att använda jämställdhet och mångfald som hävstång i sitt innovations- och utvecklingsarbete. Det genomförs i samarbete med Jämställdhetsmyndigheten, Luleå tekniska universitet, kommunala näringslivsenheter och utvecklingsbolag i Norrbottens kommuner, samt företag i dessa kommuner.

Luleå tekniska universitet bidrar med kunskapsstöd till Develoops projektledning och projektparter. Syftet med kunskapsstödet är att öka projektets möjligheter att uppnå hållbara resultat. Detta uppnås genom att tillvarata lärdomar från tidigare forskning om könsmonster och jämställdhetsinsatser i planeringen, genomförandet och uppföljningen av projektets aktiviteter.

Denna rapport är den tredje i ordningen som tagits fram inom ramen för kunskapsstödet. Den första rapporten, som publicerades 2020, handlade om framgångsfaktorer och riskfaktorer i jämställdhetsinsatser. Den andra rapporten, som publicerades 2021, handlade om motstånd i jämställdhetsinsatser. Föreliggande rapport, som publiceras 2022, handlar om social hållbarhet och social innovation i jämställdhetsinsatser. I rapporten sammanfattas tidigare kunskaper inom området och dessas koppling till Develoop, följt av en analys av Develoops insatser i ljuset av dessa kunskaper. Rapporten riktas främst till projektledningen, projektparterna och projektägaren, men kan även läsas av andra intressenter.

Metod

Luleå tekniska universitet kunskapsstöd genomförs med hjälp av en deltagande/interaktiv forskningsansats¹. Det innebär att forskare och samhällsaktörer gemensamt reflekterar kring planeringen, genomförandet och uppföljningen av projektets aktiviteter, i ljuset av tidigare forskning. Detta bidrar till att säkerställa kunskapsstödet vetenskapliga kvalitet och praktiska nytta.

Forskarna har löpande identifierat och sammanställt relevanta kunskaper från tidigare forskning om könsmonster och jämställdhetsinsatser i företag, kommuner och andra organisationer. De har deltagit i Develoops projektmöten för att följa processen, presentera kunskaper och analyser utifrån tidigare forskning, samt diskutera detta med projektledning och projektparter. Dessutom har forskarna genomfört dokumentstudier av Develoops skriftliga dokument, exempelvis projektplan, kommunikationsplan och riskanalys. Kunskapsstödet resultat har sammanställts i skriftliga rapporter om olika teman.

¹ Aagaard Nielsen & Svensson 2006

Kunskaper om social hållbarhet och social innovation

I detta avsnitt sammanfattas kunskaper från tidigare forskning om social hållbarhet och social innovation, med koppling till jämställdhet.

Social hållbarhet är relevant för Develoop eftersom det angavs i projektansökan att projektet skulle stärka Norrbottens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030, som illustreras i Figur 1 nedan. Enligt ansökan ska projektet särskilt bidra till mål 5 (jämställdhet), mål 9 (hållbar industri) och mål 10 (minskad ojämlikhet). I genomförandet av projektet har även andra hållbarhetsmål berörts, exempelvis mål 3 (god hälsa och välbefinnande), mål 11 (hållbara städer och samhällen) och mål 12 (hållbar konsumtion och produktion). Eftersom de människor som bor och kommer att bo i Norrbotten är centrala för projektets planering, genomförande och resultat är det viktigt att analysera hur arbetet med social hållbarhet bedrivits i Develoop.



Figur 1. De globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030²

Även social innovation – det vill säga nyskapande processer och lösningar för att möta aktuella samhällsutmaningar och förbättra människors livsvillkor³ – är relevant för Develoop. Detta eftersom det angavs i projektansökan att projektet skulle bidra till mer innovativa och växande företag i Norrbotten – där jämställdhet sades kunna bidra till stärkt innovationsförmåga. I ansökan angavs även att projektet kommer att utveckla, testa och utvärdera en ny metod för att säkerställa ett långsiktigt jämställdhets- och mångfaldsarbete i företagen – som i sig kan

² <https://www.globalamalen.se/>

³ Lindberg m.fl. 2018

ses som en social innovation. Även i projektets praktiska genomförande har nytänkande lösningar på samhällsutmaningar som berör Norrbottens näringsliv och invånare funnits med som en röd tråd – inte minst i utvecklingen av en digital verktyglåda för systematiskt arbetsmiljöarbete med särskilt fokus på jämställdhet. Av dessa anledningar är det viktigt att analysera hur arbetet med social innovation bedrivits i Develoop.

Social hållbarhet

”Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader.”⁴

Citatet ovan, som är hämtat från Folkhälsomyndighetens mötesplats för social hållbarhet, visar att social hållbarhet handlar om att säkerställa goda livsvillkor för alla med jämställdhet och jämlikhet i centrum. Det vill säga att tillgodose alla människors grundläggande behov, säkerställa mänskliga rättigheter, samt inkludera alla människor oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, bostadsort, social status, utbildnings- och inkomstnivå m.m. Forskning visar att social hållbarhet handlar om kapaciteten i en organisation, ett lokalsamhälle eller övriga samhället att upprätthålla en godtagbar funktionsnivå för de människor som lever och verkar där.⁵ I ett samhälle kan det handla om att säkerställa tillgången till bra bostäder, attraktiva utomhusmiljöer, service och sociala aktiviteter. Det kan även handla om det sociala klimatet överlag, med sociala nätverk, kulturella traditioner, trygghet, inkludering och sammanhållning. En rättvis och demokratisk fördelning av inflytande och resurser är också en viktig del i ett socialt hållbart samhälle.

Studier om social hållbarhet och plats visar på vikten av förståelsen av den lokala kontexten – historien, sociala mönster, arbetsmarknaden, det lokala genuskontraktet – för att kunna uppnå social hållbarhet.⁶ Inom arbetslivet kan social hållbarhet handla om att bedriva ett systematiskt arbetsmiljöarbete som säkerställer goda arbetsvillkor för alla.⁷ Här är jämställdhet och jämlikhet centralt, utifrån olika gruppers behov och intressen. Det handlar även om att beakta olika tidsperspektiv i form av långsiktiga och kortsiktiga konsekvenser av den aktuella arbetssituationen och de olika åtgärder som genomförs för att förändra denna.

Sammanfattningsvis kan kunskaper om social hållbarhet hjälpa till att ta hänsyn till dessa tre perspektiv:

- **Människan i centrum** – det vill säga att inkludera människor och deras perspektiv, oavsett kön, ålder, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, bostadsort, social status, utbildnings- och inkomstnivå.

⁴ <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>

⁵ Dempsey m.fl. 2011

⁶ Segerstedt 2020

⁷ Abrahamsson m.fl. 2014, Segerstedt & Abrahamsson 2019

- **Längre tidsperspektiv** – det vill säga att beakta olika tidsperspektiv, långsiktiga och kortsiktiga konsekvenser av den aktuella situationen, samt förändringar som genomförs eller uteblir.
- **Kontext** – det vill säga vikten av förståelse av lokala förhållanden, maktfördelningen och sociala mönster, för socialt hållbara förändringar.

Dessa tre perspektiv på social hållbarhet har visat sig vara särskilt relevanta i Develoops utveckling av en digital verktygslåda för systematiskt arbetsmiljöarbete med fokus på jämställdhet. Detta eftersom utvecklingen skett utifrån kunskaper och erfarenheter från den lokala kontexten, där olika människors behov idag och i framtiden stått i centrum.

Hållbar utveckling

Social hållbarhet är en del i det som kallas för ”hållbar utveckling” – det vill säga en utveckling som tillgodoser nutidens behov utan att kompromissa med kommande generationers förmåga att tillgodose sina egna behov, enligt Brundtlandrapportens definition.⁸ Det handlar om att säkerställa att alla människor ska kunna leva ett gott liv, både nu och i framtiden. Hållbar utveckling kan ses som en process för att kunna uppnå själva målet: ett hållbart samhälle.⁹ För att nå dit behöver tre dimensioner av hållbar utveckling beaktas:

- **En social dimension** – som handlar om att vi behöver skapa ett rättvist, jämlikt, inkluderande och demokratiskt samhälle, med goda livsvillkor för alla.
- **En ekonomisk dimension** – som handlar om att skapa ett rättvist, rättssäkert och resiliellt ekonomiskt system.
- **En miljömässig dimension** – som handlar om att vi behöver leva inom ekosystemens gränser, hushålla med jordens resurser och begränsa negativ miljöpåverkan.

Dessa tre dimensioner är ömsesidigt beroende av varandra, vilket innebär att de inte kan hanteras separat för att kunna uppnå ett hållbart samhälle.¹⁰ Exempelvis kan social hållbarhet hänga ihop med ekonomisk och miljömässig hållbarhet på så sätt att världens växande produktion och konsumtion av varor och tjänster bidrar till negativa och ojämlika konsekvenser för jordens befolkning, i form av klimatförändringar, miljöförstöring och fattigdom.

De olika dimensionerna av hållbar utveckling är relevanta i Develoop, eftersom det anges i projektansökan att jämställdhet och mångfald ska användas som en hävstång för innovations- och utvecklingsarbetet i norrbottniska företag, på ett sätt som ska stärka deras konkurrenskraft. Det innebär att den sociala dimensionen (jämställdhet och mångfald) vävs

⁸ World Commission on Environment and Development 1987

⁹ Bonnedahl m.fl. 2022, Weingaertner & Moberg 2014

¹⁰ Gulliksson & Holmgren 2021

ihop med den ekonomiska dimensionen (konkurrenskraft). Däremot nämns inte den miljömässiga dimensionen i Develoops projektansökan.

Agenda 2030

Hösten 2015 antog FN:s medlemsländer en gemensam agenda för hållbar utveckling – Agenda 2030.¹¹ Den omfattar 17 globala mål som rör social hållbarhet (t.ex. Mål 5 Jämställdhet), ekonomisk hållbarhet (t.ex. Mål 1 Ingen fattigdom) och miljömässig hållbarhet (t.ex. Mål 7 Hållbar energi). I agendan understryks att alla samhällsaktörer inom näringsliv, civilsamhälle och offentliga sektorn behöver bidra till dess genomförande för att kunna uppnå ett hållbart samhälle. Till exempel kan små och medelstora företag bidra till hållbar utveckling genom att arbeta strategiskt med:

- **Social hållbarhet** – med aktiva insatser för att skapa en god arbetsmiljö som kännetecknas av jämställdhet och icke-diskriminering, samt att ta socialt ansvar för hela produktions- och leverantörskedjan samt för ens kunder och lokalsamhället.
- **Ekonomisk hållbarhet** – med aktiva insatser för att säkerställa långsiktig lönsamhet i verksamheten, likväl som trygga och rimliga inkomster för anställda och underleverantörer, samt att arbeta aktivt med anti-korruption.
- **Miljömässig hållbarhet** – med aktiva insatser för att ta hänsyn till miljöaspekter vid inköp, försäljning, transport och resor, samt bidra till ökad miljömedvetenhet och miljöengagemang i samhället.

Som beskrevs inledningsvis så angavs det i Develoops projektansökan att projektet skulle stärka Norrbottens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 – särskilt mål 5 (jämställdhet), mål 9 (hållbar industri) och mål 10 (minskad ojämlikhet) – samt att projektets praktiska genomförande även berört mål 3 (god hälsa och välbefinnande), mål 11 (hållbara städer och samhällen) och mål 12 (hållbar konsumtion och produktion). Rent praktiskt har projektdeltagarna bland annat kompetensutvecklats inom hållbar utveckling och diskuterat syftet med Agenda 2030 i förhållande till projektets mål och aktiviteter. De har även diskuterat hur målkonflikter mellan de olika dimensionerna av hållbarhet kan hanteras, eftersom projektets strävan efter att främja både jämställdhet och konkurrenskraft för att den sociala och ekonomiska dimensionen kan krocka med varandra.

Social innovation för hållbar utveckling

Med social innovation menas nyskapande processer och lösningar för att möta aktuella samhällsutmaningar och förbättra människors livsvillkor.¹² Det kan handla om nya metoder, tjänster, verksamheter, processer eller produkter vars främsta syfte är att skapa hållbar

¹¹ United Nations 2015

¹² Bonnedahl m.fl. 2022, Lindberg m.fl. 2018

samhällsnytta och samhällsförändring. Ofta eftersträvas ökad inkludering och välmående för människor som befinner sig i en särskilt utsatt livssituation, på grund av arbetslöshet, ohälsa, funktionsnedsättning, bostadsort m.m. Ett praktiskt exempel på social innovation för ett inkluderande arbetsliv är [Universell utformning av arbetsplatser](#). Där utformas arbetsplatser och arbetsmiljöer på ett sätt som fungerar för alla utan utpekande särlösningar, oavsett funktionsvariation, ålder, etnicitet, kön m.m.

Social innovation kan ses som en förutsättning för hållbar utveckling, enligt en ny svensk forskningsantologi med titeln "Social innovation för hållbar utveckling".¹³ Detta eftersom det behövs nytänkande perspektiv och angreppssätt för att kunna uppnå ett hållbart samhälle, där samhällets befintliga lösningar inte räckt till. Hållbar utveckling kan också ses som en grundläggande drivkraft för social innovation, i och med att det handlar om att säkerställa goda livsvillkor för alla. Detta avspeglas i Develoops ambition att använda jämställdhet och mångfald som en hävstång för innovations- och utvecklingsarbetet i norrbottniska företag, genom att utveckla, testa och utvärdera en ny metod för detta, som tagit sig i form av en digital verktygslåda för systematiskt arbetsmiljöarbete med fokus på jämställdhet.

Forskning om social innovation har ringat in vad som är innovativt och nyskapande i sådana processer och lösningar.¹⁴ Det handlar om:

- **Vad som utvecklas** – det vill säga formen på den sociala innovationen, som kan vara en ny metod, tjänst, verksamhet eller produkt. Formen behöver vara anpassad till målgruppens förutsättningar och behov för att den ska vara socialt hållbar.
- **Var det utvecklas** – det vill säga vilket sammanhang som förnyas genom den sociala innovationen. Det behöver inte vara nytt för hela världen, utan det handlar om vilken förnyelse som skapas för en viss målgrupp, verksamhetsområde eller plats.
- **Vem som utvecklar det** – det vill säga vilka intressenter och målgrupper som involveras i utvecklingen av den sociala innovationen och vilka metoder som används för att involvera dessa – särskilt de människor som direkt berörs av samhällsutmaningen.
- **Varför det utvecklas** – det vill säga vilka behov, drivkrafter och visioner som motiverar utvecklingen av den sociala innovationen. Det kan vara en särskild samhällsutmaning som anses vara angelägen att möta på ett nytänkande sätt.

Dessa innovativa och nyskapande aspekter av social innovation avspeglas bland annat i Develoops utveckling en verktygslåda för systematiskt arbetsmiljöarbete med fokus på jämställdhet – som tar avstamp i lokala erfarenheter och förhållanden i en geografisk kontext som annars tenderar att utifrån betraktas som perifer. Både själva produkten som skapas kan därmed sägas vara socialt innovativ och den process varigenom den utvecklas – som sker på ett samskapande sätt av samhällsaktörer med olika kunskaper och erfarenheter, där deltagarna själva har viktiga insikter i den norrbottniska kontexten. Sättet att kombinera

¹³ Bonnedahl m.fl. 2022

¹⁴ Lindberg 2019

samskapandet, kontexten och den digitala lösningen för att möta de samhällsutmaningar som projektet adresserar kan dessutom sägas vara innovativt i sig.

Jämställd social innovation

Ojämställdhet är ett exempel på en samhällsutmaning som kan mötas genom social innovation, enligt tidigare forskning.¹⁵ Denna samhällsutmaning tar sig bland annat uttryck i könsrelaterade skillnader i livsvillkor, vilket förekommer inom såväl arbetslivet som familjelivet och det övriga samhällslivet. Sociala innovationer som adresserar denna samhällsutmaning kan bestå av nya metoder, verksamheter eller andra lösningar som syftar till att skapa samhällsnytta och samhällsförändring i form av jämställda livsvillkor. Ett praktiskt exempel är [Schysst](#) som består av kreativa handböcker för jämställd och jämlik kommunikation inom olika verksamhetsområden, såsom företagsrådgivning, idrott och bibliotek. Även i Develoop finns ambitionen att möta samhällsutmaningen med ojämställdhet i arbetslivet och näringslivet på ett nytänkande sätt.

Jämställdhetsinsatser kan också ses som sociala innovationer i sig, eftersom de identifierar ett ouppfyllt behov av jämställdhet inom ett visst område och möter detta behov genom nya insatser för jämställdhet inom det aktuella området.¹⁶ Det innebär att jämställdhetsinsatser eftersträvar socialt hållbar samhällsförändring, särskilt för människor som befinner sig i en utsatt livssituation på grund av könsdiskriminering. Detta avspeglas i Develops utveckling av en socialt innovativ verktygslåda för systematiskt arbetsmiljöarbete med fokus på jämställdhet – som är särskilt anpassad till de behov och utmaningar som finns hos små och medelstora företag i Norrbottens inland.

Just digitala verktyg är en särskild form av jämställd social innovation som uppmärksammas i tidigare forskning.¹⁷ Sådana verktyg är avsedda att fungera som ett stöd i det praktiska arbetet i företag, föreningar, kommuner, myndigheter och andra organisationer. Enligt forskningen kan verktygen användas för att samla och visualisera statistik, mäta och berätta om nuläget, öka kunskapen genom utbildning, systematisera jämställdhetsinsatserna, med mera. Ett praktiskt exempel på ett digitalt jämställdhetsverktyg är [Richer Business](#) som guidar utvecklingen av jämställda och inkluderande affärsmodeller i små och medelstora företag med hjälp av scenarier, övningar och tips.

Tidigare forskning om digitala jämställdhetsverktyg visar att de tillvaratar den digitala teknikens funktioner och mekanismer för att möjliggöra interaktivitet, lärande och engagemang hos användaren.¹⁸ Till exempel kan text, bild, film och ljud kombineras på ett sätt som engagerar användaren på flera olika sätt. Användaren kan även systematiskt vägledas genom olika moment i jämställdhetsarbetet och även påminnas om att regelbundet använda

¹⁵ Berg Jansson. & Lindberg 2015, Lindberg m.fl. 2015

¹⁶ Berg Jansson. & Lindberg 2015, Lindberg m.fl. 2015

¹⁷ Lindberg 2019 & 2021

¹⁸ Lindberg 2019 & 2021

verktyget. De digitala verktygen möjliggör innovativa jämställdhetsinsatser genom att skapa överblick, insikt och involvering i hela processen. De möjliggör även kunskapsbaserade jämställdhetsinsatser genom att tillgängliggöra vetenskapliga och erfarenhetsbaserade kunskaper för användaren. Dessutom möjliggör de systematiska insatser genom att lotsa användaren genom olika centrala moment i förändringsarbetet.

Analys av Develoops utveckling av en digital verktygslåda

I detta avsnitt presenteras en analys av social hållbarhet och social innovation i Develoop, med fokus på projektets utveckling av en digital verktygslåda för systematiskt arbetsmiljöarbete med jämställdhetsfokus i små och medelstora företag.

Processen kring hållbarhet och innovativitet i Develoop

Analysen baseras på material från deltagande observationer och dokumentstudier, som analyseras i ljuset av tidigare kunskaper och de gemensamma diskussioner som förts med Develoops projektledning och projektparter vid tre workshops inom ramen för LTU:s kunskapsstöd – i september och november 2021 samt januari 2022. Vid den första workshopen presenterades tidigare kunskaper om social hållbarhet och social innovation, där även själva begreppen introducerades och förklarades. Under den andra workshoppen presenterades exempel på kopplingar till social hållbarhet och social innovation utifrån Develoops aktuella diskussioner och möten. Under den tredje workshoppen diskuterades ett specifikt digitalt verktyg som skulle kunna ingå i Develoops verktygslåda utifrån dess koppling till social hållbarhet och social innovation, för att förtydliga projektets koppling till begreppen och förankra dessa perspektiv i projektets konkreta insatser. Resultaten från dessa workshops sammanställdes i ett första utkast till denna kunskapsrapport, som projektdeltagarna läste och diskuterade vid ett möte i april 2022.

Under processens gång har projektdeltagarna framfört att begreppen "social hållbarhet" och "social innovation" tenderar att fyllas med en innebörd som uppfattas ligga rätt långt bort från Norrbotten och Develoop som aktuell kontext, vilket gjorde att de initialt inte kände igen sig i dessa begrepp. För att åtgärda detta har projektdeltagarna stegvis "tagit tillbaka" begreppen till sin egen kontext genom en samskapande process. Genom att förklara och diskutera social hållbarhet och social innovation utifrån sin egen lokala kontext och sina egna erfarenheter har makten över begreppen och dessas innebörd kunnat återerövas och vävas in i utvecklingen av Develoops egen digitala verktygslåda.

Hållbarhet och innovativitet i Develoops verktygslåda

De aspekter av social hållbarhet och social innovation som stått i centrum för de gemensamma diskussionerna i Develoop är:

- Det längre tidsperspektivet.
- Målgruppsanalys genom begreppen "människan i centrum" samt "kontextualisering".
- Socialt innovativa lösningar för social hållbarhet utifrån definitionen "Livsnytänkande lösningar och processer för att tackla aktuella samhällsutmaningar och förbättra människors villkor."
- Projektaktuella samhällsutmaningar i form av ojämställdhet, diskriminering, covid-pandemin, urban norm och service i glesbygd.

Dessa aspekter har gett projektdeltagarna nya kunskaper och insikter, samt möjliggjort och lett till nya beslut, enligt deras egna uppfattningar.

Ambitionen är att Develoops verktygslåda ska kunna bidra till reell och hållbar förändring utan att kräva någon omfattande förkunskap om jämställdhet hos användaren. Genom att grundas på samma struktur som arbetsmiljölagstiftningen kan verktyget i stället utgå från användarnas befintliga insikter om arbetsgivaransvar med dess förpliktelser, risker och möjligheter.

Verktygslådan är innovativt utformad genom att samla existerande verktyg på ett samskapande sätt utifrån lokala förhållanden och behov, strukturera verktygen utifrån lagar och strukturer för systematiskt arbetsmiljöarbete, använda sig av erfarenheter av praktiskt och strategiskt arbete med jämställdhet i arbetsmiljöarbete, samt tillvarata tidigare kunskaper om jämställdhetsinsatser, social hållbarhet och social innovation genom LTU:s kunskapsstöd.

Snirklig innovationsprocess

En innovationsprocess är till sin natur experimentell och oförutsägbar – och det kan krävas många omtag och omprövningar för att nå fram till en fungerande och hållbar lösning på den aktuella samhällsutmaningen. Även i Develoops fall har utvecklingen av den digitala verktygslådan varit en snirklig process, med vissa återvändsgränder.

Som avstamp för utvecklingen av verktygslådan genomfördes en innovationssprint där målgrupper och intressenter deltog, med stöd av externa processledare. Under innovationssprinten identifierades lokala behov och skissades på idéer till verktygslådans syfte, form och innehåll. Dessa behov och idéer vidareutvecklades sedan gemensamt i projektgruppen. Resultatet skulle sedan tillvaratas i utformningen av en praktisk verktygslåda, med hjälp av en kommunikationsbyrå. Det visade sig dock att flera av behoven och idéerna från innovationssprinten och projektdiskussionerna gick förlorade i omvandlingen till en praktisk verktygslåda, eftersom projektet genomgick en större omställning med överlämningar till nya aktörer och medarbetare, förändrat arbetssätt.

Därför krävdes flera omtag för att nå fram till ett fungerande och hållbart resultat. Ett sådant omtag var att tydligare basera verktygslådan på arbetsmiljölagstiftningens befintliga strukturer, så att innehållet skulle bli mer överskådligt och användbart för målgruppen. Ett annat omtag var att utforma verktygslådan på ett mer professionellt och målgruppsanpassat sätt. Parallellt övergick projektdeltagarna till ett nytt arbetssätt med veckovisa möten, för att

ge projektet en annan dynamik och starkare förankring i lokala tillväxtfrämjares kunskap och praktik. Sammantaget kan dessa olika omtag sägas ha lett till att slutprodukten – den digitala verktygslådan – bygger på hållbara och innovativa inslag i form av lokal förankring och samskapande.

Konkretisering av hållbarhet och innovativitet i Develoops verktygslåda

När temat "social hållbarhet och social innovation" började diskuteras med projektparterna vid den första workshopen upplevdes det som abstrakt och svårt att direkt koppla till projektet och verktygslådan. Samtidigt fanns det en grundläggande förståelse bland deltagarna om att hållbarhetsperspektivet har en koppling till projektet. Vid nästa workshop fördes mer konkreta diskussioner om vad social hållbarhet och social innovation kan bidra med till projektet, baserat på de exempel från projektets diskussioner som användes under workshopen. Exempelvis varför det behövs diskussioner om social hållbarhet om själva syftet med projektet är beteendeförändring, det vill säga görandet och inte en djup förståelse. Efter diskussionen landade deltagarna i att syftet är att se till att innehållet i den digitala verktygslådan gör det möjligt att praktiskt arbeta med social hållbarhet och jämställdhet utifrån aktuella forskningsstudier. För detta behövs löpande diskussion och gemensam förståelse i gruppen som medskapar verktyget. Det pågår samtidigt ett arbete för att integrera verktygslådans framtida användning i deltagande organisationer och deras verksamhet, i den mån det är möjligt inom projektets ramar.

Diskussionen visade även att den verktygslåda som skapas kan sägas ha socialt hållbara grunder. Detta eftersom den bygger vidare på befintliga strukturer i form av lagar, verktyg och kunskap om systematiskt arbetsmiljöarbete med fysisk, organisatorisk och social arbetsmiljö. Verktygslådan bygger även på kunskap om könsmonster och jämställdhetsinsatser, som byggs in i dessa olika arbetsmiljöaspekter. På så sätt kan verktygslådan vara ett stöd för att genomföra en systematisk genomgång av nuläget, riskanalys, analys av arbetsgivares ansvar och handlingsutrymme, samt utveckla förslag på åtgärder och uppföljning.

Processen att utveckla verktygslådan kan också sägas vara socialt hållbar på så sätt att den tillvaratagit processledarens kunskap och erfarenhet av strategiskt och operativt jämställdhetsarbete, LTU:s kunskapsstöd, företagares verklighet och praxis hos lokala tillväxtfrämjare. Processen har därmed baserats både på generella kunskaper och insikter om lokala och regionala omständigheter. Samtidigt har projektgruppen uppmärksammat vissa socialt ohållbara mönster i processen. Till exempel att resultaten från den medskapande innovationssprinten och projektdiskussionerna inte tillvaratogs fullt ut. Detta kan ha lett till att verktygslådan inte anpassats till lokala förhållanden och målgrupper i den utsträckning som planerats, vilket kan påverka dess användbarhet och nytta. För att motverka detta har en mer omfattande och deltagande testning av verktyget införts, som involverar fler deltagare och grupper än ursprungligen planerat.

Sammantaget kan det sägas att Develoops digitala verktygslåda har skapats med lokala målgrupper i fokus, med kunskap och erfarenheter om Norrbotten som kontext och med tanke på långsiktiga konsekvenser av verktygets användning – vilket utgör förutsättningar för ett socialt hållbart arbetsmiljöarbete utifrån verktyget.

Utsikter för hållbar samhällsförändring

Som tidigare kunskaper visat krävs långsiktig användning av digitala jämställdhetsverktyg för att de ska kunna bidra till hållbar utveckling i organisationer och samhälle. Vid workshoparna med projektparterna har denna utmaning diskuterats, likväl som i kunskapsstödet tidigare rapporter. Utrymme att arbeta med tillämpning av verktygslådan inte är inbyggt i projektet och är beroende av en tydlig struktur för verktygets fortsatta förvaltning. Därför behöver projektparterna systematiskt väva in verktyget i sina fortsatta verksamheter, som nämndes tidigare. Dessutom behöver projektägaren Region Norrbotten ta ett övergripande ansvar för den fortsatta förvaltningen. I diskussionerna om social hållbarhet har regionens representanter uttryckt en intention om att villkora deras företagsstöd med att sökande företag använder verktygslådan. Detta kan möjliggöra långsiktig beteendeförändring hos företagen även om resultatet är beroende av hur verktygslådan används i praktiken, vilket ligger bortom projektets ramar.

För att följa upp långsiktiga resultat och effekter av verktygslådan kan social effektmätning vara till hjälp. Det handlar om att identifiera, dokumentera och kommunicera resultat och effekter i relation till den sociala förändring som eftersträvas. Det handlar även om att beskriva förändringslogiken i själva processen, det vill säga hur den eftersträlvade samhällsförändringen är tänkt att uppnås genom olika insatser, resurser och aktörer. I den processen spelar uppföljningen en viktig roll. Region Norrbotten har därför beslutat att genomföra en nollmätning under hösten 2022 och därefter göra uppföljningar för att undersöka effekten av arbetet med den lokala arbetsmiljön i berörda företag och organisationer. I detta kan metoder och erfarenheter från kunskapsnoden [Effektfullt](#) vara till hjälp.

Referenslista

- Aagaard Nielsen, K. & Svensson, L. (red.) (2006). Action research and participatory research. Maastricht: Shaker Publishing.
- Abrahamsson, L., Segerstedt, E., Nygren, M., Johansson, J., Johansson, B., Edman, I., Åkerlund, A. (2014). Mining and Sustainable Development: Gender, Diversity and Work Conditions in Mining. Luleå: Luleå tekniska universitet. Finns att läsa [här](#).
- Segerstedt, E. & Abrahamsson, L. (2019). Diversity of livelihoods and social sustainability in established mining communities. *The Extractive Industries and Society*, 6(2): 610-619. Finns att läsa [här](#).
- Berg Jansson, A. & Lindberg, M. (2015). Orienteringsbok: Genusdriven social innovation. Luleå: Luleå tekniska universitet. Finns att läsa [här](#).
- Bonnedahl, K. J., Egan Sjölander, A., Lindberg, M. (red.) (2022). Social innovation för hållbar utveckling. Lund: Studentlitteratur.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S., Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5): 289-300.
- Gulliksson, H. & Holmgren, U. (2021). Hållbar utveckling: livskvalitet, beteende och teknik. Lund: Studentlitteratur.
- Lindberg, M. (2019). Digitala verktyg för jämställdhet och inkludering. Luleå: Luleå tekniska universitet. Finns att läsa [här](#).
- Lindberg, M. (2021). Gemensam utveckling av digitala jämställdhetsverktyg – i samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle. Luleå: Luleå tekniska universitet. Finns att läsa [här](#).
- Lindberg, M. (2019). Social innovation – nya lösningar för inkludering. I Johnson, M. (red.). Skapa universella arbetsplatser. Stockholm: Akademikerförbundet SSR. Finns att läsa [här](#).
- Lindberg, M., Forsberg, L., Karlberg, H. (2015). Gendered social innovation. *International Journal of Social Entrepreneurship and Innovation*, 3(6): 472-483.
- Lindberg, M., Tengqvist, A., Sevedag, V. (2018). Social innovation i Europeiska socialfonden. Stockholm: Forte & Svenska ESF-rådet. Finns att läsa [här](#).
- Segerstedt, E. (2020). Small town, big move: Constructions of place in transiting mining communities. Doktorsavhandling Luleå tekniska universitet. Finns att läsa [här](#).
- United Nations (2015). Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations. Finns att läsa [här](#).
- Weingaertner, C. & Moberg, Å. (2014). Exploring Social Sustainability. *Sustainable Development*, 22(2): 122-133.
- World Commission on Environment and Development (1987). Our common future. New York: Förenta nationerna. Finns att läsa [här](#).